

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Sententia D. Thomæ præfertur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

DISPUTATIO XIV.

De poena Demonum.

Ad quaestionem 64. D. Thomae.

Quia poena est effectus culpa, merito, ab-
soluta quaestione de primo peccato An-
gelorum, agitur de illorum poena: qua
duplex est, una ab agente extrinseco infligta, al-
ter scilicet ad ignem inferni, de qua S. Do-
ctor articulo ultimo, alia ad solos actus interio-
res pertinet: & haec adhuc triplex est, una per-
tinet ad intellectum, & vocatur obtenebratio,
de qua art. 1. alia duae pertinentes ad volunta-
tem, scilicet obstinatio in malo, & dolor, de qui-
bus art. 2. & 3. Quantum ad obtenebrationem
intellectus Daemonum, & illorum dolorem, ni-
hil occurrit dicendum; textus enim S. Thomae
clarus est, nec ulli indiget interpretatione, circa
vero illorum obstinationem & alligationem,
duae sese offerunt celebres controversiae, sequen-
tibus articulis resolvenda.

ARTICULUS I.

Utrum obstinatio Daemonum non solum ex sub-
tractione divinae gratiae, sed etiam ex liberi
arbitrii inflexibilitate proveniat?

Scotus & Gabriel in 2. dist. 7. quos sequuntur
Suarez, Vazquez, Molina, & alii Recentiores
communiter, contendunt unicam & propriam
causam obstinationis Daemonum esse subtra-
ctionem divinae gratiae, quam propter eorum
peccata jacto iudicio Deus abstulit: inflexibili-
tatem vero liberi arbitrii eorum, nec causam ef-
fectualis obstinationis, nec libero eorum arbitrio
convenire. Thomistae vero cum S. Doctore hic
art. 1. & aliis locis infra citandis, obstinationis
Daemonum (quae nihil aliud est quam immobi-
lis adhaesio voluntatis ad malum semel ab illis
commissum, subindeque & impotentia ad pe-
nitendum de illo) duas assignant causas; unam
extrinsecam & ex parte Dei se tenentem, subtra-
ctionem scilicet divinae gratiae; aliam intrinse-
cam, & se tenentem ex parte ipsorum Demo-
num, nempe inflexibilitatem liberi arbitrii eo-
rum, ratione cujus exigunt causam extrinsecam,
scilicet esse extra viam, & privati omni auxilio
retahente a malo. Unde sic

S. I.

Sententia D. Thomae praesertur.

Dico ergo primo, connaturale esse Angelo,
immobilitate adherere objecto quod semel
omnino deliberatè & perfectè apprehendit &
impletus est; & ita radicem primam & potissi-
mam, seu causam intrinsecam, unde provenit
obstinatio in Daemonibus, esse liberi eorum ar-
bitrii inflexibilitatem. Ita D. Thomas in 2. dist.
7. quaest. 1. art. 2. & ibidem ad Annibaldum, &
quaest. 16. de malo artic. 5. & de verit. quaest. 24.
art. 10. & hic art. 2. ubi sic discurrens: Ad inquiren-
dam ergo causam huiusmodi obstinationis consideran-
dam est, quod vis appetitiva in omnibus proportiona-
tur apprehensivae, a qua movetur, sicut mobile a mo-
tore. Et differri autem apprehensio Angeli ab apprehen-

A hensione hominis in hoc, quod Angelus apprehendit im-
mobilitate per intellectum; sicut & nos immobiliter
apprehendimus prima principia quorum est intellectus:
homo vero per rationem apprehendit mobilitate, discur-
rendo de uno ad aliud, habens viam procedendi ad
utrumque oppositorum. Unde & voluntas hominis ad-
haeret alicui mobilitate, quasi potens etiam ab eo discede-
re, & contrario adherere: voluntas autem Angeli ad-
haeret fixè & immobiliter; & ideo si consideretur ante
adhaesione, potest liberè adherere & huic & opposito,
in his scilicet quae naturaliter vult; sed postquam iam
adhaesit, immobiliter adheret. Et ideo consuevit dici
quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad opposi-
tum, & ante electionem & post: liberum autem arbi-
trium Angeli est flexibile ad utrumque oppositum ante
electionem, sed non post. Sic igitur & boni Angeli sem-
per adherentes iustitiae, sunt in illa confirmati: mali
vero peccantes, sunt in peccato obstinati. Quibus ver-
bis S. Doctor conclusionem nostram & docuit
& probavit, ratione fundamentali, quae potest
sub hac forma proponi.

Connaturale est Angelo omnino fixè & im-
mobilitate apprehendere objecta quae deliberatè
& perfectè apprehendit: Ergo etiam illi con-
naturale est, fixè & immutabiliter ea eligere,
eisque immobiliter adherere: Ergo obstinatio
seu immobilitas voluntatis angelicae in malo,
provenit ex ipsamet natura intellectus & vo-
luntatis Angeli, tanquam ex prima & intrinseca
radice, & non solum ex subtractione divinae
gratiae. Haec ultima consequentia est evidens.
Prima vero probatur: Tum quia sicut voluntas
nostra ideo est mobilis de uno objecto in aliud,
quia iudicium nostrum est mobile & flexibile; ita
è contra si iudicium Angeli sit omnino fixum
& immutabile, ejus voluntas immobiliter eli-
geret, & adhaeret objectis quae deliberatè & per-
fectè apprehendit: Tum etiam quia, ut observat
hic S. Thomas, vis appetitiva in omnibus sequi-
tur apprehensivam, & illi proportionatur: cujus
evidens signum est, quod appetitus sensitivus
est boni particularis, intellectivus vero boni
universalis, sicut sensus est apprehensivus sin-
gularium, intellectus vero universalium. An-
tecedens vero, in quo est difficultas, sic ostendi-
tur. Intellectus perfectè apprehendens aliquid
objectum unico intuitu & sine discursu, apprehendit
illud omnino fixè & immobiliter; ideo
enim nos fixè & immobiliter apprehendimus
prima principia, caetera vero mobilitate, quia illa
per simplicem intuitum & sine discursu, hac
vero vel non perfectè, vel cum discursu cognos-
cimus: Sed Angelus cognoscit omnia objecta,
sive naturalia, sive supernaturalia, sine discursu,
& simplici intuitu penetrando omnia quae in il-

D lis continentur, ut disp. 10. art. 3. contra Sco-
tum, Suarem, Molinam, aliosque Recentiores
fusse ostendimus: Ergo illa omnino fixè & im-
mobilitate apprehendit.

Confirmatur. Ut Angelus recederet & retra-
heretur ab aliquo objecto quod elegerat, deberet
deprehendere in eo aliquam rationem, quam
antea non cognovisset: Sed non potest ullam de
novo in eo rationem deprehendere: Ergo nec
ab illo dimoveri. Major est evidens, Minor pro-
batur. Quia hoc ipso quod Angelus non intelli-
git res per discursum, sed simplici intuitu, pene-
trando conclusiones in principiis, & praedicata
in subjectis, attingit eas modo comprehensivo,
subindeque penetrando omnes earum rationes.
Quia ergo Angelus in primo instanti plenè de-
libera-

M m m

libera-

liberationis, apprehendit in principiis naturalibus perfectissime comprehensis, & in supernaturalibus certo fidei lumine cognitis, omnes rationes, & omnia motiva, quæ poterant ipsum vel ad objectum peccati inducere, vel ab eo retrahere: idcirco hoc ipso quod in alteram partem se convertit, ad eam declinavit irrevocabiliter. Et hæc est ratio propter quam homines, non autem Angeli, admissi sunt ad penitentiam: quia scilicet Angelus ex sua natura est spiritus vadens & non rediens; homo verò flexibilis & mutabilis, & veluti arundo, quæ ad omnem flatum movetur.

4. Dices: Angelus in primo instanti plenæ deliberationis potuit inadæquatè uti cognitione principiorum naturalium aut supernaturalium, ad cognoscendam unam veritatem quantum ad aliquid, & non quantum ad omnia, & ad apprehendendam in objecto, circa quod erat deliberatus, unam rationem, vel unum motivum, non verò aliud: Ergo etiam potuit circa illud variare affectum, quia variatio affectus necessariè sequitur variationem cognitionis.

5. Verùm hæc instantia nullius est momenti: dato enim quod Angelus possit inadæquatè uti cognitione principiorum, sicut inadæquatè uti potest representatione specierum, non potest tamen hoc modo procedere perfectè judicando & eligendo, sed oportet quod utatur suo connaturali modo cognoscendi comprehensivè: si aliquando autem perfectè & ex plena deliberatione judicavit & eligit, certè maximè in primo instanti plenæ libertatis, in quo urgebat occasio deliberandi de fine ultimo, & de æterna felicitate. Si enim prudentes ac solertes viri in rebus magni momenti peragendis, ad omnes attendunt circumstantias, quas possunt deprehendere; merito judicare debent id non fuisse commissum ab Angelis; propterea non peccarunt ex ignorantia vel errore, sed cum perfectissima cognitione speculativa; quamvis in iudicio practico habuerint defectum considerationis, qui stare potest cum perfectissima cognitione speculativa.

6. Addo quod, quamvis Angelus possit uti inadæquatè principio aliquo, aut specie, ad hoc vel illud cognoscendum, hoc ipso tamen quod applicat aliquod principium aut speciem ad aliquam specialem veritatem cognoscendam, necesse est quod consideret omnes rationes habitudinis, quas conclusio, seu veritas illa habet cum principio; quod est procedere semper modo comprehensivè, & attingendo principium secundum omnem rationem secundum quam est ratio hujus conclusionis. Ex quo provenit, quod semel evidenter aut certè cognita aliquâ conclusione speculativâ vel practica in aliquo principio, nunquam amplius variari possit talis cognitio, nec consequenter electio, quæ per eam regulatur: & ita ad mutabilitatem seu flexibilitatem liberi arbitrii in Angelis non confert quidquam inadæquatus usus principiorum aut specierum, qui potest reperiri in intellectu angelico.

7. Probatur secundò conclusio aliâ ratione, quam habet S. Thomas locis citatis. Angelus est forma simplex, in qua scilicet non sunt vires apprehensivæ & appetitivæ, diversæ rationis: Ergo quando uni objecto per tales vires adhæret, non poterit non immobiliter adhærere. Probatur consequentia: quia hoc ipso quod non est in Angelo aliqua potentia inducens ad contrariam adhesionem, conjungitur & adhæret objecto veluti totus & totaliter.

A Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Ex triplici capite habet homo quod possit mutare falsam æstimationem de aliquo objecto semel habitam: primò ex imperio passionis; per quam intercipitur iudicium rationis: secundo ex inclinatione habitus, quæ facit ut habeant habitum, conveniens apparcat objectum talis habitus; unde dixit Philosophus, *Ethic. Quoties unusquisque in se est dispositus, talis finis videtur ei* tertio ex ignorantia in universalibus. Primo modo potest mutari falsa æstimatio, passione deservente, vel ex contrarietate alterius passionis: secundo modo ex contrario habitu existente in alia facultate: v. g. falsa æstimatio, habita ex inclinatione habitus existentis in appetitu concupiscibili, potest mutari per oppositum iudicium, habitum ratione habitus existentis in irascibili: tertio denique modo per hoc quod ille qui habet falsum iudicium de aliquo particulari eligibili, semper retinet æstimationem rectam de fine ultimo; qui cum se habeat in operabilibus, sicut primum principium in speculabilibus, potest corrigere iudicium illud falsum de particulari eligibili: sicut ille qui errat circa conclusionem speculativam, potest corrigi et primo principio, discurrendo: si verò quis erraverit circa ultimum finem, ille incorrigibilis est, quia non superest aliud principium ex quo possit corrigi. Porro nullum horum trium habet locum in Angelo: non quidem primum, aut secundum, quia peccatum Angeli non habuit ortum ex passione vel habitu: sed neque etiam tertium, quia peccatum Angeli fuit circa finem ultimum: Ergo Angelus non potest peccatum semel commissum retractare. Unde Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. *Omnes illi prævaricatores Angeli, nec mala possunt unquam velint carere, nec penam; sed permanente in eis iniusta æternis malo, permanet etiam iusta retributionis æternæ damnatio.* Et Gregorius 34. Moral. cap. 6. *Contra antiqui hostis ut lapis indurabitur, quia nulla unquam conversionis penitentia mollietur.* Item Laurentius Justinianus serm. in festo S. Michaelis: *Post electionem (loquitur de natura Angeli) spiritus in bono, sive in malo, immutabilem habet firmitatem: talis quod enim se verit, inflexibilis est.*

Danique suaderi potest conclusio ratione probabilis. Angelus, cum sit medius inter Deum & hominem, medio modo se habere debet, quoad suas electiones & volitiones omnino delibatas: Sed Deus est omnino immutabilis ante & post electionem, homo verò mutabilis, etiam post electionem: Ergo Angelus erit quidem mutabilis ante perfectam electionem, non verò post illam.

E Dico secundò, causam extrinsecam obliationis demonum, esse subtractionem divinæ gratiæ, quam propter eorum peccata iusto iudicio Deus abstulit. Ita D. Thomas quest. 16. de malo art. 1. ad 3. ubi ait: *Deus est causa fructus angelorum in quo sunt obstinati in malo, non quidem sicut causando vel conservando malitiam, sed sicut non impartiendo gratiam. Sic enim dicitur aliquos iudicatos, secundum illud ad Romanos. 9. Cujus vult misereatur, quem vult indurat.*

Probatur etiam ratione: Cum enim subtrahatur gratiâ, ad detestandum peccatum & bonum faciendum requisita, infallibilis sit voluntatis electio ad malum, oportet quod ex subtractione gratiæ, sequatur in demonibus immobilis electio ad finem pravum, quem sibi præstituerunt.

non consecutione sequatur, inquam, physica, & vere causalitatis, sed consecutione logica, & illationis, seu per modum remotionis causæ prohibentis; sicut ex remotione salis sequitur corruptio carnis, & ex subtractione columnæ casus lapidis qui ab illa sustentatur, ut in tractatu de scientiâ Dei fasè declaravimus: Ergo causâ extrinsecâ oblationis Dæmonum est subtractio divinæ gratiæ.

Ratio autem cur illis denegetur omnis gratiâ, petatur primò ex statu damnationis, quia est communis hominibus & Angelis: hic enim status habet quod sit status summæ miseriæ; status autem miseriæ exigat subtractionem omnis gratiæ.

Adde quòd, sicut gravibus & levibus extracentrum existentibus, debetur concursus, quo moveantur in centrum, non autem quando jam sunt in centro; ita etiam creaturæ intellectuali, existentio termino, non debetur auxilium, quo moveatur ad terminum & ultimum finem: Ergo cum omne auxilium gratiæ sit de se directum ad ultimum finem, qui est Deus & beatitudo, oportet quòd status ponens creaturam extra viam, reddat illam incapacem omnis gratiæ. Unde D. Thomas loco citato, in corpore articuli ait: *Non pertinet ad rationem divinæ sapientiæ, ut ulterius Dæmonibus gratiâ infundatur: per quam revocentur à malo primæ aversionis, in qua immobiliter perseverant; & rationem assignat, quia non sunt in statu viatorum.*

Secundò denegatio omnis gratiæ in Dæmonibus petitur specialiter ex modo operandi Angelis conaturali: nam cum habeant immobiliter adhærescere objecto, semel per perfectam deliberationem electo, convenit ut ipsis non detur auxilium quoad revertentur à tali objecto; Deus enim communicat gratiâ, non destruendo naturalia, sed perficiendo, & ad modum ipsorum.

Potest etiam suaderi conclusio, ratione quam inferunt S. Doctor loco citato. *Mutatur enim, inquit, in nobis liberum arbitrium, ex causa intrinseca, & ex causa extrinseca; à seipso scilicet, & à Deo: Ergo si voluntas Dæmonum est immutabilis & oblationis in malo, hoc ex duplici causâ debet provenire, intrinseca scilicet, ex parte liberi arbitrii, & extrinseca, ex parte Dei, quæ non potest esse alia, quam subtractio divinæ gratiæ. De qua loquitur Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. dum ait, *De Angelis hoc Deus disposuit & implevit, ut si quis eorum bonitatem voluntatis perderet, nunquam eam divino munere repararet.**

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijciunt in primis Adversarii contra primam conclusionem. Angeli ex Scriptura probantur aliquando reipsa mutasse suam electionem: Ergo sunt capaces ex natura sua mutandi electionem, & non invariables in voluntate semel suscepta. Consequentia patet, Antecedens probatur primò ex Danielis cap. 10. ubi habetur quòd Angelus Petrarum cultus repugnavit diu Angelo custodi Israelitarum captivorum in Assiria seu Babylone, volenti Israelitarum captivitatem solvere, quoniam videbat prodesse Israelitarum conversationem & religionem suis Persis. Attamen idem Angelus post auditam Dei voluntatem, per Michaëlem Archangelum, mutavit voluntatem, ac permittit liberari Israelitas captivos.

Secundò constat ex Scriptura, Dæmones mu-

14. tate electionem & iudiciam quod prius habuerant circa mortem Christi: prius enim Diabolus, cum misit in cor Judæ ut traderet Christum Judæis, Joan. 13. diligenter mortem Christi procuravit: postea verò per uxorem Pilati, Matth. 27. suadere conatus est Pilato, ut Christum non crucifigeret.

Tertiò constat omnes Angelos qui peccaverunt, mutasse priorem voluntatem, in qua creati sunt, quamque in primo instanti habuerunt: Ergo Angeli aliquando reipsa mutarunt suam electionem, subindeque possunt etiam mutare illam electionem, quâ inordinate primùm suam excellentiam appetierunt, & peccatum commissum retractare.

Ut hoc argumentum solvatur, & prima conclusio magis explicetur, sciendum est, quòd Angelus duobus modis iudicat & eligit aliquid, scilicet perfectè sive completè, & imperfectè sive incompletè: iudicat & eligit perfectè, quando procedit ex principiis sibi evidentibus, aut certis; tunc enim procedit modo comprehensivo, attingendo in illis principiis omnes rationes quæ possunt ad hoc iudicium & violationem inducere, aut ab ea revocare: tunc verò iudicat & eligit imperfectè, quando procedit ex principiis dubiis & conjecturalibus tantùm: quia hoc ipso quòd principia non sunt firma & convincentia, iudicium etiam non potest esse firmum, nec subinde electio regulata per illud. Præterea Angelus dicitur imperfectè iudicare & eligere, quando non iudicat & eligit ex propria deliberatione & applicatione, sed ut motus & applicatus à Deo: nam iudicium completum & perfectum in Angelo viatore, in quo est positum posse facere vias suas bonas aut malas, est iudicium plene liberum, quoad specificationem, & exercitium, & ex propria voluntatis ejus applicatione procedens. Quando ergo diximus in prima conclusione, Angelum fixè & immobiliter apprehendere seu iudicare, & immutabiliter velle seu eligere, hoc non debet intelligi de quocumque iudicio & volitione illius, sed tantùm de iudicio perfectò & omnino completo, procedente ex principiis evidenter aut certò cognitis, & ex propria Angeli deliberatione & applicatione (& idem dic de volitione seu electione illius) siquidem dum iudicat & eligit imperfectè, ex quibusdam conjecturis, non potest non iudicare & velle variabiliter: quia non procedit comprehensive, sive ex principiis cognitis secundùm omnem rationem quam habent, sed secundùm aliquam solùm.

Ex hoc patet solutio ad argumentum propositum: Major enim distinguenda est, Angeli ex Scriptura probantur mutasse suam electionem, perfectam & completam, nego. Imperfectam & incompletam, concedo. Angelus enim Petrarum, quia voluntatem Dei ignorabat, nec omnium circumstantiarum & eventuum notitiam habebat, non perfectam & completam, sed dubium tantùm & conjecturalem habuit iudicium de voluntate Dei circa liberationem Iudæorum, & idèd restitit Angelo Iudæorum, donec omnia novit per revelationem. Idem cum proportionem dicendum est de iudicio, & de electione quam Diabolus habuit circa mortem Christi: cum enim Dæmon non certò sciret, quòd Christus esset verus Dei Filius, sed solùm id ex quibusdam conjecturis suspicantur, iudicium illud quod prius habuit de morte Christi procuranda, non fuit totale & completum, sed dubium & conjecturale.